

Finland i kris

nelt annat läge än då det principiella beslutet om självständighet fattats, proklamerades Filipinerna som fri och oberoende stat.

Erövringen av Filipinerna har allmänt och med rätta betecknats som det mest markerade utslaget av amerikansk imperialism. Att begär efter politisk och ekonomisk makt ingick i motiven för erövringen är också uppenbart. Likaså att denna erövring stod i den starkaste motsättning till i USA traditionellt förkunnade grunder. Därför färgades också annexionsideologin av en idealism som inger misstankar om förljugenhet och hyckleri. Men hyckleriet är, heter det, lastens hyllning åt dygden, och det kan väl hävdas att ingen stormakt i sin expansionspolitik visat större dygd än USA. Erövringen ledde från början till moraliska uppgörelser inom den erövrade staten, den splittrade de stora politiska partierna, självstyrelse genomfördes i allt vidare grad, utan våldsamma konflikter beviljades efter några årtionden full självständighet. Den filippinska aktionen är förvisso ett tecken på amerikansk imperialism, men också på att denna imperialism var mindre fast och hård och mera snabbt vek tillbaka än vad förhållandet varit i andra jämförbara stormakter.

De bästa bevisen härrör av utvecklingen av relationerna mellan USA och Filipinerna under och efter det andra världskriget. Under kriget stod större delen av befolkningen på USA:s sida mot Japan. Efter kriget har Filipinerna blivit USA:s allierade; de styrs under en författning som i allt väsentligt — rättighetsbestämmelser, presidentur, representation, domstolsmakt — utgår från den amerikanska författningen. Därför har det tätt sig naturligt att Filipinerna blev en självständig stat på dagen 170 år efter den amerikanska självständighetsförklaringen.

HERBERT TINGSTEN

En föregående artikel av Herbert Tingsten om Filipinernas erövring och den amerikanska debatten om imperialismen var införd i Dagens Nyheter den 23 augusti.

Finlands utveckling efter kriget har i stort sett varit lyckosam, det bör fastslås i varje försök att ge en mera allmän bild av det politiska läget. Ekonomiskt har landet gått framåt i god takt, de svåra partipolitiska motsättningarna har inte hindrat positiva beslut i väsentliga frågor, förhållandet till Ryssland har visserligen medfört ständiga komplikationer, men det har inte föranlett så hårda begränsningar av friheten, så förödmjukande eftergifter som man på många håll befarade för femton eller ännu för tio år sedan. Den finländska styrelsen har arbetat inom den marginal mellan beroende och ofrihet som var given efter nederlaget och fredsslutet, Finland har inte blivit en rysk satellit, och denna relativa självhävande framstår trots allt som det avgörande inslaget i bilden.

Men Finland är i kris, det förhållandet är i dagens situation vad som främst måste understrykas. Kriser är, kan det förvisso sägas, denna trängda och härdade nations ständiga villkor — inrikespolitiska kriser, som tar sig uttryck i regeringsskiften och nya partikonstellationer, utrikespolitiska kriser då det gäller att möta ryska anspråk med en uppgörelsevillja som inte innebär underkastelse eller självförörmånde undfallenhet, kombinationer av motsättningar i den inre och den yttre politiken. Och likväl är det befogat att i dessa dagar, under detta senaste år, tala om en kris i mer än vanligt principiell och allvarlig mening. Vi står inför en kris som synes hota demokratin, den demokratiska värdegemenskapen, möjligheten att tillsätta regeringar i enlighet med den förhärskande uppfattningen inom riksdagen och folket.

Vilka är orsakerna, vilka är svårigheterna, vilka utsikter och risker finns för framtiden?

Efter valet i juli 1958, som — därest ej upplösning beslutas av regeringen — gäller för fyra år, har den finländska riksdagen följande sammansättning:

Högern (samlingspartiet)	29
Agrarerna	47
Svenska folkpartiet	14
Finska folkpartiet	8
Socialdemokraterna	38
Socialisterna (simoniter)	13
Kommunisterna (folkdemokrater)	50
Småbrukarpartiet	1
	200

Valet medförde, eller bekräftade,

Efter samtal med ledande finländska politiker från skilda läger ger Herbert Tingsten i några ledande artiklar ett perspektiv på Finlands aktuella läge.

tade, några förändringar av stor betydelse. Viktigast var att det socialdemokratiska partiets splittring klarades och genom en konflikt inom partiet strax efter valet ytterligare markerades. I stället för ett enhetligt socialdemokratiskt parti, som trots det självfallna hänsynstagandet till Ryssland klart förfäktade det nationella oberoendets och antikommunismens linje, kom två partier med allt skarpare brytningar. Om anledningarna till denna splittring tvistar man. Enligt några iakttagares uppfattning har personliga konflikter från början varit bestämmande, enligt andra har sakliga meningsskiljaktigheter medverkat eller dominerat. Säkert är att socialisterna eller simoniterna — som de allmänt kallas efter sin ledare Aarre Simonen — åtminstone i det partitaktiska spelet närmar sig kommunisterna och att de, trots sin fåtalighet, i vissa fall kan bli tungan på vågen. Därför har den förut visserligen komplicerade men dock någorlunda stabila partipolitiska situationen blivit på en gång mera invecklad och mera labil, med ökat utrymme för omkastningar och inflytande från faktorer utanför riksdagen — presidenten eller den ryska statsledningen.

Av betydelse var också att kommunisterna, sedan tio år uteslutna från regeringen, gick framåt vid valet. Att den finländska kommunismen efter kriget varit nära nog dubbelt så stark som under dess största framgångar mellan de båda världskrigen kan synas gåtfullt; en bidragande orsak är säkerligen att alla partier måste ålägga sig den största återhållsamhet vid framställning av ryska förhållanden, och det är utomordentligt svårt att med tillbörlig kraft bekämpa den inhemska kommunismen då man med överslättande välvilja skall tala om den stat som företräder och dirigerar denna kommunism och rent av känner det som en fosterländsk plikt att betyga sitt förtroende för tyrannerna i öster. Framgången 1958 (från 43 till 50 platser) stärkte kommunisternas anspråk på representation i regeringen och var tillika ägnad att underblåsa den ryska statsledningens tendens att vilja dirigera finländsk politik.

Finländska förgrundsgestalter

Fr v president Urho Kekkonen (agrar), riksdagens talman Karl-August Fagerholm (socialdemokrat), utrikesminister Ralf Törngren (svenska folkpartiet, regeringsledamot som sakkman) och Väinö Leskinen (förutvarande socialdemokratisk partisekreterare).

Att agrarpartiet gick tillbaka från 53 till 48 platser torde ha verkat i samma riktning. Partiet förlorade särskilt i norra Finland, där det traditionellt konkurrerar med kommunisterna om småbrukarnas och skogsarbetarnas röster. Därigenom eggades partiet, som i huvudsak företrätt en centerlinje i finländsk politik, att falla av åt vänster. Taktiskt hade partiet trumf på hand genom att dess ledare Kekkonen i februari 1956 med knappaste möjliga majoritet valts till republikens president.

Den nya regering som bildades i augusti 1958 under chefskap av socialdemokraten Fa-

gerholm syntes emellertid innebära en framgång för den parlamentariska demokratin. För första gången på många år blev alla partier — utom kommunisterna och simoniter — representerade, och regeringen var alltså formellt stödd av två tredjedelars majoritet inom parlamentet. Men från början var ändå läget prekärt. Inte blott kommunisterna och simoniterna, utan också vissa agrarer förklarade att regeringen genom kommunisternas uteslutning och de konservativas intagande för första gången efter kriget — riskerade det goda förhållandet till Ryssland, den ryska statsledningen benämnde sin ambassadör i Finland, anmälde gjorda beställningar, sabboterade handelsförhandlingar och beskyllde genom press och radio den finska styrelsen för bristande lojalitet och dold fiendtlighet. Det är kanske orätt att tala om ett samspel mellan den ryske diktatorn och de kri-

tiker i Finland som tillhörde demokratiska partier — resultatet blev i alla händelser det samma som om ett sådant samspel ägt rum. Trots att ministären Fagerholm inte på någon punkt avvek från den normala samarbetspolitiken gentemot Ryssland och tvärtom betonade sin vilja att fullfölja den traditionella linjen, tvangs den 1 december att avgå. Den yttre anledningen var agrarernas utträdande ur regeringen. Därmed inträdde den akuta krisen ur vilken den mera bestående krisen i finländsk demokrati härleder sig. Efter nära sex veckors regeringskris utsåg presidenten, med ett principiellt medgivande från agrarer, simoniter och kommunisterna, en regering bestående uteslutande av agrarer plus utrikesminister Törngren, som visserligen tillhör svenska folkpartiet men inträdde i ministären blott som sakkman. Därefter inbjöds president Kekkonen till Leningrad;

vid besöket förklarade Chrusjtjev i ett tal att ett antal medlemmar i den avgångna Fagerholmska regeringen varit ryskarnas misshagliga och alltså skadliga för de rysk-finländska relationerna. Kekkonen sökte inte, vare sig i Leningrad eller vid hemkomsten, gendriva dessa påståenden; tvärtom vidarebefordrade han i ett radiotal de ryska utfallen mot Finlands press genom att uppmana denna till försiktighet.

Den "politiska presidentregering" som bildades i december förra året och då antogs skola bli ett rent provisorium fungerar ännu. Den stora frågan är om ett regeringsskifte kan komma till stånd i vaalig parlamentarisk ordning, om Finland — av Chrusjtjev respektive av Kekkonen — tillåts att bilda en ordinarie parlamentarisk regering. För att belysa den frågan är det nödvändigt att först stanna vid presidentens roll enligt Finlands statskick.

Augusti 8 l. 5 k.
2 ul. 6 m.

S. a 21